

چگونگی استفاده از الگوهای ارتباطی برای برقراری نظم و امنیت شهروندان

عبدالعلی قوام^۱

حوری دهقان شاد^۲

تاریخ پذیرش: ۸۹/۱۱/۲

تاریخ وصول: ۸۹/۶/۱۴

چکیده

امروزه اهمیت مسئله شهروندی را می‌توان با توجه به تأثیر ارتباطات و پیامدهای آن دریافت. در این پژوهش سعی شده به این هدف برسیم که چگونه می‌توانیم با استفاده از الگوهای ارتباطی به بهبود مناسبات شهروندی یاری رسانیم. در واقع با توجه به اینکه گستره همگانی یکی از مهمترین مفاهیم تبیین شده از سوی «یورگن هابرماس»^۳ نظریه پرداز مکتب انتقادی فرانکفورت است نگاه ما به حقوق شهروندی از این طریق به چه شکل می‌تواند باشد.

با توجه به واکاوی که در این پژوهش انجام شد به این نتیجه رسیدیم که برقراری نظم و امنیت در گستره همگانی نیازمند انجمن‌های داوطلبانه و مستقل شهروندان است. پس برای آزمون فرضیه‌های ذکر شده، گروه هدف سازمان‌های غیردولتی فعال در سطح شهر تهران انتخاب شدند.

پس از مروری بر منابع به بررسی مفهوم و معنی ارتباط و نقش و تأثیر رسانه‌ها، نظریه‌های ارتباطی و جامعه‌شناسی مرتبط با موضوع شهروندی و وسایل ارتباطی، مکتب انتقادی فرانکفورت و آشنایی با نظرات یورگن هابرماس، پیدایش مفهوم شهروندی در جهان و ایران (قبل از مشروطه)، تعریف و انواع سازمان‌های غیردولتی می‌پردازد، در فصل

۱- عضو هیئت علمی دانشگاه شهید بهشتی

۲- دانش آموخته واحد علوم و تحقیقات دانشگاه آزاد اسلامی

سوم تکنیک و روش تحقیق، در فصل چهارم تجزیه و تحلیل یافته‌های آماری بررسی شده است و در فصل پنجم به نتیجه‌گیری از پژوهش پرداخته و در تجزیه و تحلیل داده‌ها براساس مقیاس‌های به کار برده شده از روش‌های ناپارامتری استفاده شده و در تمام سؤال‌ها تفاوت معنی‌داری مشاهده می‌شود. بنابراین هر سه فرضیه این پژوهش تأیید می‌گردید. پژوهشگران در انتها با توجه به الگوی کنش ارتباطی هابرماس، الگویی ارتباطی را پیشنهاد می‌کنند. در این الگو سطح ارتباط به حوزه خرد، میانه و کلان تقسیم شده و ویژگی‌های هر کدام به همراه نمونه‌هایی از این حوزه‌ها در زمان ذکر شده است. به نظر می‌رسد با توجه به مسائل مطروحه در این پژوهش، سطح میانی به دلیل ویژگی کثرت‌گرایی وسایل ارتباطی، ساده و کوچک بودن، محلی بودن رسانه‌ها، غیردولتی بودن رسانه‌ها و تعامل بین فرستنده و گیرنده (دوسویه) بالاترین تأثیرگذاری را در ایجاد کنش ارتباطی مؤثر بین سازمان‌های غیردولتی و شهروندان خواهد داشت.

واژگان کلیدی: شهروندی، کنش ارتباطی، نظم و امنیت، گستره همگانی، جامعه مدنی، سازمان‌های غیردولتی، سرمایه اجتماعی، رسانه‌ها

بیان مسئله

یورگن هابرماس نظریه‌پرداز انتقادی مکتب فرانکفورت بر این اساس در نظریه کنش ارتباطی نظریه جامعه را به الگوی ارتباطات منتقل می‌کند. وی شهروندی را بر پایه اجتماع سیاسی، جامعه مدنی و حوزه عمومی تعریف و تبیین کرده است. بنا به نظر وی همه اعضای یک جامعه باید در نهادهای حکومتی خود مشارکت نموده و به آن وفادار باشند. به نظر می‌رسد گسترش و بسط گفتمان عقلانی و گستره همگانی در قالب شکل‌ها و نهادهای مختلف راهی به سوی شهروندی خواهد بود (هابرماس، ۱۹۹۲؛ ص ۴۵۵).

پژوهش حاضر به منظور بررسی «چگونگی استفاده از وسایل ارتباطی در برقراری نظم و امنیت شهروندان» و همچنین بر مبنای سودمندی ایده شهروندی برای استفاده بهتر از الگوهای ارتباطی در شرایط فعلی جامعه ایران انتخاب شده است.

بیان ضرورت و اهمیت موضوع

با توجه به واکاوی که در این پژوهش انجام شد به این نتیجه رسیدیم که برقراری نظم و امنیت در گستره همگانی نیازمند انجمن‌های داوطلبانه و مستقل شهروندان و دستگاهی نهادینه است.

بنابراین انواع گوناگون سازمان‌ها و انجمن‌های غیردولتی جز جدایی‌ناپذیر آگاهی شهروندان درباره مسائل روز و بستری مناسب برای بیان دیدگاه‌های گوناگون و طرح عقاید و نگرش‌ها درباره موضوعات و مسائل مورد بحث و اختلاف در جامعه محسوب می‌شوند.

در نتیجه برای تحقق نظم و امنیت در مفهوم شهروندی، تقویت جامعه مدنی و نهادهای مدنی و عرصه عمومی ضرورتی همیشگی و اجتناب‌ناپذیر به نظر می‌رسد.

پرسش آغازین

استفاده از وسایل ارتباطی در برقراری نظم و امنیت چگونه به بهبود مناسبات شهروندی یاری می‌رساند؟

فرضیه‌های پژوهش

- ۱- مدیران سازمان‌های غیردولتی معتقدند که این نهادها به دلیل تحت تأثیر قرار گرفتن نهادهای دولتی از اهداف خود بازمانده‌اند.
- ۲- مدیران سازمان‌های غیردولتی معتقدند که به دلیل کنترل و نظارت رسانه‌ها میزان پاسخگویی سازمان‌های غیردولتی افزایش یافته است.
- ۳- مدیران سازمان‌های غیردولتی معتقدند که حقوق شهروندان با سرمایه اجتماعی همبستگی دارد. گروه هدف سازمان‌های غیردولتی (NGOs) است.

مبانی بینشی و کلیات پژوهش

مروری بر منابع مرتبط و نتایج حاصل از بررسی و نقد منابع و ادبیات تحقیق، معنی ارتباط، نقش و تأثیر رسانه‌ها و ساخت مخاطبان و رابطه آنان با فرستندگان نظریه‌های ارتباطی و

جامعه‌شناسی مرتبط با موضوع شهروندی، مکتب انتقادی فرانکفورت و نگاه ویژه هابرماس در خصوص زیست جهان، زبان، عقلانیت ارتباطی، کنش ارتباطی، گستره همگانی و گفتار ایده‌آل، پیدایش مفهوم شهروندی در جهان و ایران با رویکرد شهروندی در ایران از قبل از مشروطه تاکنون و در نهایت تعریفی از سازمان‌های غیردولتی و گفتارهای ناظر بر جامعه مدنی، در این بخش مورد بررسی قرار گرفته است.

با توجه به مباحثی که در این بخش مطرح شد انتشارات سازمان‌های غیردولتی و انعکاس نظرات این سازمان‌ها در رسانه‌ها در این پژوهش مورد نظر قرار گرفته است. از سوی دیگر در مبحث شیوه‌های اصلی ارتباط که از سوی دنیس مک کوئیل مطرح شده- با توجه به جامعه آماری این پژوهش که سازمان‌های غیردولتی هستند- در بخش شیوه دسترسی ارتباطی که تفاوت میان فرستنده و گیرنده از لحاظ اختیار و اقتدار دارد، فرودستی و وابستگی دومی را به اولی پیش فرض می‌کند در بررسی‌های انجام شده سازمان‌های غیردولتی که به صورت هیئت امنایی اداره می‌شوند تصمیم‌گیری در یک محدوده کوچک از افراد صورت می‌گیرد و سایر اعضا در اجرا مشارکت می‌کنند. در حالی که در سازمان‌های غیردولتی متکی به مجمع عمومی شیوه اصلی ارتباط به صورت همبسته است یعنی این نوع ارتباط در درجه اول، در خدمت نیازهای گیرنده است (گروههای بهره‌مندان در سازمان‌های غیردولتی) تا فرستنده (یا به طور برابر هر دو) و رابطه میان آنها به سمت برابری و توجه متقابل است.

در این بخش در مطالعه‌های مربوط به فراگرد ارتباط مفهوم همگرایی که معرف استنباط‌ها و ادراک‌های مشترک افراد در مورد موضوع‌ها و مسائل معین است اهمیت خاصی یافته است. هر چه میزان همگرایی افراد در مسائل مطروحه در حقوق شهروندی مثل حقوق زنان، کودکان، حفظ محیط زیست، حقوق بشر و... بیشتر باشد جریان ارتباط بین آنها مؤثرتر می‌شود.

در بخش نظریه‌ها با توجه به اینکه این پژوهش به لحاظ پایه‌های نظری در چارچوب دیدگاه انتقادی قرار دارد در مبحث جامعه‌شناسی به رابطه متقابل کنش و ساختار باور دارد و در مبحث ارتباطات بیشترین تأکید را بر مشارکت مخاطبان با فرستنده پیام دارد. به بیان

دیگر چارچوب مورد قبول این رساله با توجه به مکتب جامعه شناسی ارتباطات که براساس وضع اداره کنندگان و همکاران وسایل ارتباطی، محتوای پیام‌های ارتباطی، استفاده کنندگان پیامها و آثار اجتماعی پیامها را مورد مطالعه قرار می‌دهد بر این باور است که کنش‌های ارتباطی در مواردی می‌تواند تغییر عقیده و دگرگونی فکر هم ایجاد کند. محقق در این پژوهش بر این باور است که سازمان‌های غیردولتی در صورتی می‌توانند مؤثر عمل کنند که پیامهای ارسال شده از سوی آنان با شرایط محیطی همگن باشد به غیر از این اگر مفاهیم حقوق شهروندی و مشارکتی که از سوی آنان ارسال می‌شود قابل جذب نبوده و یا با امکانات عملی محیط سازگار نباشند و یا آنکه با عقاید و ارزشهای حوزه فعالیت آنان متفاوت باشد بهره‌مندان و گروههای ذی نفع را دچار سرگردانی خواهد کرد.

در نظرهای مطرح شده نظرهای زیلیمان و برایان نیز راهگشای سازمان‌های غیردولتی خواهد بود زیرا آنان نیز در تحقیقات خود به این نتیجه رسیده‌اند که چگونگی انتخاب، دریافت و شیوه واکنش مخاطبان نشان دهنده رضایت‌مندی آنان از ارتباط برقرار شده است. در صورتی که از سوی بهره‌مندان بازخورد مناسبی نسبت به فعالیت‌های این سازمان‌ها نشان داده نشود و بی تفاوتی نسبت به آن برخوردار کنند نشانی از کارکرد نامناسب آنان خواهد داشت. «اورت راجرز» نیز در الگوی اشاعه خود فعالیت ارتباطی یک سویه را به مبادله اطلاعات میان شرکت کنندگان فرایند ارتباطی تغییر داد. اما به همان نحو که راجرز نیز تأکید کرده است، ارتباطات میان فردی به این دلیل که موجب مبادله دو سویه اطلاعات می‌شوند و موانع روان‌شناختی و اجتماعی (مواجهه‌گزینشی، توجه، درک و حفظ‌گزینشی) را از میان برمی‌دارد مؤثرتر از رسانه‌ها عمل می‌کنند؛ نکته‌ای که سازمان‌های غیردولتی برای ترغیب اشخاص برای گرایش بهینه باید به آن توجه کنند. در واقع این سازمان‌ها با برقراری ارتباط دوسویه، رو در رو و توجه به واکنش افراد نسبت به اطلاعات داده شده از سوی اعضای سازمان می‌توانند توانایی‌های خود را برای تغییر در محل افزایش دهند.

نظریه مشارکتی با تکیه بر فلسفه «پائولو فریره»^۱ که بیشترین تأکیدش بر مشارکت مردم، ایجاد اعتماد به نفس و ایمان به توانایی افراد در یادگیری و تغییر و ترجیح جریان افقی اطلاعات بر جریان عمودی است می‌تواند برای به کار انداختن توانایی‌های بالقوه شهروندان بسیار تأثیرگذار باشد. در واقع سازمان‌های غیردولتی با استفاده از ارتباطات میان فردی و تأکید بر تکنولوژی‌های نوین ارتباطی برای رشد کیفی و چگونگی تحقق فرایندهای شهروندی می‌توانند گامهای مؤثری بردارند. هوشیارسازی، سازماندهی، سیاسی‌گری و تکنیک‌دهی که از سوی اندیشمندان انتقاد نگر جهان سوم در این نظریه بر آن تأکید شده چهار شیوه اصلی در بهبود بخشیدن حقوق شهروندی در جامعه به نظر می‌رسند که می‌بایست از سوی سازمان‌های غیردولتی مورد توجه بی‌شائبه‌ای قرار گیرند.

با توجه به مطالب ذکر شده آنچه که در این نظریات برای پیشبرد پایه‌های نظری پژوهش مورد توجه قرار گرفته تأکید بر پیام، مخاطبان و جامعه است که در تئوریهای آورده شده بر آن توجه خاص شده است.

روش شناسی پژوهش

در این تحقیق از روش اسنادی-پیمایشی استفاده شده است.

در بخش نظری، تحقیق کتابخانه‌ای صورت گرفت و سؤال‌های تحقیق از لحاظ نظری بررسی شدند و در بخش عملی نیز، همان سؤال‌ها، بر روی پرسشنامه محقق ساخته، مورد بررسی و پژوهش قرار گرفت.

جامعه مورد مطالعه

جامعه تحقیق اعضای سازمان‌های غیر دولتی فعال در شهر تهران هستند. از این جهت شهر تهران انتخاب شده که بیشترین سازمان‌های فعال در تهران متمرکز شده‌اند و در شهرستانها شعبه‌هایی از این مراکز در حال فعالیت هستند. از سوی دیگر برای جمع آوری سریع تر پرسشنامه و در دسترس بودن این مراکز، سازمان‌هایی انتخاب شدند که در شهر تهران دفتر

1. Paulo Freire

دارند. به همین دلیل سازمان‌های غیردولتی شهر تهران، به عنوان جامعه هدف^۱ جامعه مورد بررسی^۲ را در بطن خود داراست.

جامعه نمونه

نمونه موردنظر با توجه به نمونه‌گیری در دسترس از بین رشته‌های مختلف استفاده شده است. واحد نمونه‌گیری سازمان‌های غیردولتی شهر تهران و واحد تحقیق مدیران سازمان‌های مذکور هستند. پژوهشگر توانست ۱۲۰ سازمان فعال را در سطح شهر تهران مورد شناسایی قرار دهد که در حوزه‌های زنان، کودکان، حقوق بشر، محیط زیست، خدمات رسانی و بهداشت به فعالیت می‌پردازند.

ابزار اندازه‌گیری شیوه ساخت پرسشنامه

با توجه به ادبیات تحقیق تعدادی سؤال کلی استخراج شد که با توجه به سؤال‌های کلی تعداد سه فرضیه نهایی تدوین گردید. محقق ضمن انجام تحقیقات میدانی محدود و تهیه ۱۰۰ سؤال باز، تعدادی از استادان دانشگاه، پژوهشگران، فعالان و مدیران انجمن‌های غیردولتی را در خصوص تدوین پرسشنامه جویا گردید. در آخر پرسشنامه نهایی این تحقیق تدوین گردید و در اختیار پاسخ‌گویان (مدیران سازمان‌های غیردولتی) قرار داده شد.

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم افزارهای کامپیوتری SPSS استفاده شد. تحلیل‌های توصیفی از طریق SPSS به منظور توصیف داده‌ها استفاده گردیده است. چارچوب بینشی پژوهش محتمل است که تغییرهای هر یک از متغیرهای مستقل به تنهایی بر متغیر وابسته (مفهوم شهروندی) مؤثر خواهد بود و نیز متغیرهایی به واسطه متغیر یا متغیرهای دیگر بر متغیر تابع اثر خواهد گذاشت.

-
1. Target population
 2. Survery population

مشخص کردن عمده ترین متغیرهای وابسته و مستقل

متغیر مستقل: (X)

نتیجه گیری

فرضیه اول: مدیران سازمان های غیردولتی معتقدند که این نهادها به دلیل تحت تأثیر قرار گرفتن نهادهای دولتی از اهداف خود بازمانده اند.

اطلاعات جمع آوری شده با استفاده از روش های متداول آمار توصیفی و آمار استنباطی (خی دو تک نمونه ای) مورد بررسی قرار گرفته است.

براساس مقیاس‌های به کار برده شده از روشهای آمار ناپارامتری استفاده شده است. در ادامه در تمام سؤال‌های این حیطه تفاوت معنی‌داری مشاهده شد پس می‌توان گفت این نهادها به دلیل تحت تأثیر قرار گرفتن نهادهای دولتی از اهداف خود بازمانده‌اند بنابراین می‌توان بیان کرد که این فرضیه تأیید شده است.

پاسخگویان در مورد نحوه نظارت دولت بیشترین میزان را مربوط به ارسال گزارش با ۵۸ مورد و حضور ناظر از سوی دولت با ۱۸ مورد ذکر کرده‌اند. همچنین سازمان‌های غیردولتی بیش از فراوانی موردانتظار با اشخاص حقوقی مشکلی که منجر به پیگیری قانونی شود داشته‌اند.

به نظر می‌رسد محدودیت ایجاد تشکل‌های مستقل که پیامد این محدودیت ایجاد تشکل‌های دولتی شبه مشارکتی است، محدودیت قانونی و فرهنگی در برابر حضور مستقل و گسترده زنان در عرصه فعالیت‌های اجتماعی در عرصه عمومی و فعالیت‌های متناقض و متداخل دستگاه‌های اداری، بخشی و مرکز گرا که مسئولیت جلب مشارکت را بر عهده دارند از موانع اساسی ساختاری برای ایجاد مشارکت مدرن و همه‌جانبه مردان باشد (زند رضوی، ۱۳۸۲: ۲۶۳).

سازمان‌های غیر دولتی برای انجام پروژه‌های خود کمترین میزان را در ارتباط با دولت داشته‌اند زیرا دولت در ایجاد تسهیلات برای این سازمان‌ها همکاری کمتری را انجام می‌دهد.

به نظر می‌رسد ایدئولوژی و نگرش گروه‌های حاکمه در ایران یکی از موانع تحقق اهداف سازمان‌های غیردولتی باشد (بشیریه، ۱۳۸۴: ۱۵۷).

هم‌چنین همان‌طور که در فرضیه اول آمده در بخش اهداف سازمان‌های غیردولتی در بیشتر پاسخ‌ها سهم منابع اطلاعاتی در انجام پروژه‌ها کمترین میزان مربوط به اطلاعات مردمی بوده و برای حل مشکل مربوط به فعالان محلی بوده است. بیشترین فعالیت را در این زمینه‌ها خود سازمان‌های غیر دولتی برای رسیدن به هدف مورد نظر انجام داده‌اند.

در مورد فعالیت سازمان‌های غیردولتی در این رساله بیشترین تعداد در حوزه زنان و کودکان فعالیت داشته‌اند و اکثریت آنها به صورت هیئت مدیره‌ای اداره می‌شدند. ۶۷

مورد از ۱۰۲ مورد به هیچ وجه از طرف دولت کمک مالی دریافت نکرده‌اند یعنی به صورت کاملاً مستقل فعالیت‌های خود را انجام داده‌اند و به همین دلیل ۹۲ مورد از آنها با کمبود بودجه مواجه بوده‌اند.

سازمان‌های غیردولتی مورد پژوهش یک یا دو بار به میزان بالایی (۳۲ مورد) دچار مشکل قانونی با نهادهای دولتی و حکومتی شده‌اند. به این دلیل که در بسیاری از جوامع خاورمیانه، دولت‌ها به واسطه تمایلات اقتدارگرایانه برای فعالیت سازمان‌های غیردولتی محدودیت‌های کمتری قائل می‌شوند تا فعالیت احزاب، این مسئله منجر به رشد این تشکل‌ها در مقابل احزاب سیاسی شده است (لانگهور، ویکلی، ۲۰۰۵؛ ص ۵-۱۹۳).

در ایران افزایش تشکل‌های غیردولتی را می‌توان نتیجه فضای بسته سیاسی برای فعالیت در قالب احزاب و سایر گروه‌های سیاسی برشمرد. از سوی دیگر، روشن نبودن مرز میان فعالیت سیاسی و فعالیت مدنی، بسیاری از این تشکل‌ها (از جمله سازمان‌های حقوق بشری در ایران) را در هاله‌ای از ابهام نگه داشته و بعضاً نیز به مداخله دولت برای جلوگیری از فعالیت آنها که سیاسی تصور می‌شود منجر شده است.

فرضیه دوم: مدیران سازمان‌های غیردولتی معتقدند به دلیل کنترل و نظارت رسانه‌ها میزان پاسخگویی سازمان‌های غیردولتی افزایش یافته است.

براساس مقیاس‌های به کار برده شده از روش‌های آمار ناپارامتری استفاده شده است. در تمام سؤال‌های این حیطه تفاوت معنی‌داری مشاهده شد. پس می‌توان گفت کنترل و نظارت رسانه‌ها بر سازمان‌های غیردولتی باعث افزایش پاسخگویی این سازمان‌ها شده است. بنابراین این فرضیه هم تأیید شده است.

همان‌طور که در پاسخ‌های مدیران سازمان‌های غیردولتی آمده این سازمان‌ها برای حل مشکلات خود به رسانه‌ها روی آورده‌اند.

در تأیید این فرضیه پاسخگویان به میزان ۵۹ بار بیش از فراوانی مورد انتظار از وسیله رسانه برای حل مشکلات خود استفاده کرده‌اند. رسانه تقریباً منحصرأ در فضای عمومی گستره همگانی فعالیت می‌کند، نهادی است باز که همه می‌توانند در آن مشارکت کنند. پاسخ‌گویان برای انعکاس فعالیت‌های خود با رسانه‌های مختلف (بیشترین تعداد مطبوعات) تماس گرفته‌اند.

زیرا رسانه‌های گروهی ابزاری برای تحقق اهداف سازمان‌های غیردولتی به شمار می‌آیند. در یک پژوهش اجمالی، حداقل سه نوع حمایت رسانه‌ای برای جنبش‌های نوین اجتماعی بر شمرده است. اولاً، رسانه‌ها برای دسترسی به جمعیت بزرگتری از مخاطبان و جلب تأیید مردم برای آرمانها و جنبش وسیله مهمی شناخته شده‌اند. ثانیاً، پوشش رسانه‌ای می‌تواند بین نهادهای غیردولتی و سایر عاملان سیاسی و اجتماعی پیوندهایی نمادین برقرار سازد. ثالثاً، رسانه‌ها می‌توانند در روابط درونی نهضت‌های اجتماعی نیز ایفای نقش کنند؛ یعنی رسانه‌ها قابلیت آن را دارند که از اعضای این نهضتها حمایت روانی کنند (کیل بویچ و شرر^۱، ۱۹۹۸؛ ص ۸۱)

نتایج حاکی است رسانه‌ها برای پوشش فعالیت‌های سازمان به صورت مستقل با سازمان‌ها تماس نگرفته‌اند. یعنی از ۱۰۲ نفر ۴۹ نفر بر این باور بوده‌اند که به هیچ وجه رسانه‌ها با آنها تماس نگرفته‌اند.

پس می‌توان نتیجه گرفت که رسانه‌ها می‌توانند نقش دقیقاً معکوس را نیز ایفا کنند یعنی به تضعیف انگیزه اعضا، تحریک یا بسیج نیروهای مخالف و تحلیل اعتبار سازمان و انزوای فعالان اقدام ورزند (همان، ص ۷۳)

اکثریت پاسخگویان (۷۴ از ۱۰۲ نفر) در سازمان‌های خود نشریه داخلی دارند که به نظر می‌رسد اهمیت اطلاع رسانی و استفاده از رسانه برای سازمان‌های غیردولتی هم محرز است.

1. Kielbowicz&sherer

در واقع رسانه‌ها با قرار گرفتن میان کنش گران سیاسی و مردم دو کار اساسی را در فرایند افکار عمومی انجام می‌دهند. نخست نقش گزارشی دوم نقش نظر سنجی (لازار، ۱۳۸۳؛ ص ۱۳۵).

پاسخگویان برای حل مشکل در انجام پروژه‌های خود یکی از بیشترین شیوه‌هایی را که استفاده کرده‌اند اطلاع رسانی عمومی بوده است. البته این در صورتی می‌تواند تأثیرگذار باشد که پیام از جانب محیط پیرامون تکمیل شود. همگن بودن پیام و شرایط محیطی برای تأثیر پیام الزام آور است.

البته این شیوه استفاده از رسانه در صورتی مؤثر است که تأکید بر مشارکت مردم، اعتماد به نفس و ایمان به توانایی افراد در یادگیری و تغییر، ترجیح جریان افقی اطلاعات بر جریان عمودی و اهمیت کانالهای سنتی و بین شخصی را بپذیرد (ساسمن، ۱۳۷۴؛ ص ۲۰).

فرضیه سوم: مدیران سازمان‌های غیردولتی معتقدند که حقوق شهروندان با سرمایه اجتماعی همبستگی دارد.

اطلاعات جمع‌آوری شده با استفاده از روش‌های متداول آمار توصیفی و آمار استنباطی (خی دو تک نمونه‌ای) مورد بررسی قرار گرفته است. در ادامه در تمام سؤال‌های این حیطه تفاوت معنی داری مشاهده شد پس می‌توان گفت حقوق شهروندان با سرمایه اجتماعی همبستگی دارد. بنابراین این فرضیه تأیید می‌گردد.

پاسخ‌گویان مذاکره با معتمدان محلی را برای حل مشکلات پروژه خود یکی از بالاترین موارد آورده‌اند به نظر می‌رسد که در جامعه ارتباطی امروز عرصه عمومی نقش محوری‌تری را ایفا می‌کند و باید به آن به صورت یک «فضای جریان‌ات» ارتباط عمومی نگاه کرد.

پاسخ‌گویان در استفاده از گردهمایی‌های عمومی برای بیان مزایای پروژه خود تأکید کرده‌اند. آزادی تشکیل انجمن و جمعیت، آزادی بیان و انتشار عقاید و آزادی اندیشه، از ویژگی‌های اصلی انسان است. همان‌طور که پاسخ‌گویان تأیید کرده‌اند استفاده از شبکه‌های محلی، صنفی و فرهنگی موجب بالا بردن اعتماد در جامعه می‌شود. بدون مفهوم سرمایه اجتماعی شهروندی محقق نمی‌شود. در واقع سرمایه اجتماعی ویژگی‌هایی از یک جامعه

یا گروه اجتماعی است که ظرفیت سازمان‌دهی جمعی و داوطلبانه، برای حل مشکلات متقابل یا مسائل عمومی را افزایش می‌دهد (تاجبخش، ۱۳۸۴؛ ص ۱۰).

پاسخ‌گویان تأکید کرده‌اند در انجام پروژه‌های خود با شبکه‌های اجتماعی مختلفی در محل آشنا شده‌اند که بیشترین آنها مربوط به شوراهای محلی و انجمن‌های صنفی، فرهنگی و علمی بوده است. زیرا به نظر می‌رسد در نهضت‌های «غیرسیاسی» چه به صورت الکترونیک و چه به روش‌های دیگر، جریانی از فرایند بازسازی دموکراسی در جامعه شبکه‌ای قابل مشاهده است (کاستلز، ۱۳۸۰، ج ۲؛ ص ۴۲۰).

پاسخ‌گویان بیشترین کمک را در انجام پروژه‌های خود از شبکه‌های اجتماعی گرفته‌اند در نظریه هابرماس نیز به شرایط دسترسی برابر به مشارکت تأکید شده و وی ضرورت «اجتماعات گفتمانی» را پیشنهاد می‌کند (عبداللهی، ۱۳۸۰).

نتیجه‌گیری از پژوهش

تجربه‌های شخصی پژوهشگر: لیست مدونی از سازمان‌های غیردولتی وجود نداشت، مشکلات در پر کردن پرسشنامه، دیدگاهی ناآگاهانه که این سازمان‌ها را در تقابل با دولت می‌داند، عمده نیروی فعال، نیروی جوان، دوری سازمان‌های غیردولتی از یکدیگر، دیدگاه NGO ها نسبت به دولت، دیدگاه دولت در دو سال اخیر (بند ط ماده ۱۳۹ قانون مالیات کشور)، ترجیح به حرکت با چراغ خاموش، برقراری کمترین تماس برای ارائه گزارش عملکرد با رسانه‌ها، پیروی برخی از رسانه‌ها از دولت با توجه به مباحث مطرح شده در پژوهش به نظر می‌رسد برای برقراری نظم و امنیت و استفاده از مشارکت فعال شهروندان باید آنان برای توانمندسازی خود برای مشارکت در فرایندهای سرنوشت ساز اجتماعی به اطلاعات دسترسی یابند. گفت و شنود مشارکتی، ابراز نظر، بحث و مکالمه، گفت و گوی عقلانی - ارتباطی آزاد همگی مثال‌هایی برای ساز و کارهای دسترسی برای به اشتراک نهادن ایده‌های افراد در یک جامعه آزاد هستند.

پژوهشگر با توجه به الگوی کنش ارتباطی هابرماس از گستره و فضایی یاد می‌کند که میان دولت و جامعه مدنی قرار می‌گیرد و مجموعه‌ای از کنش‌ها و نهادهای فرهنگی است

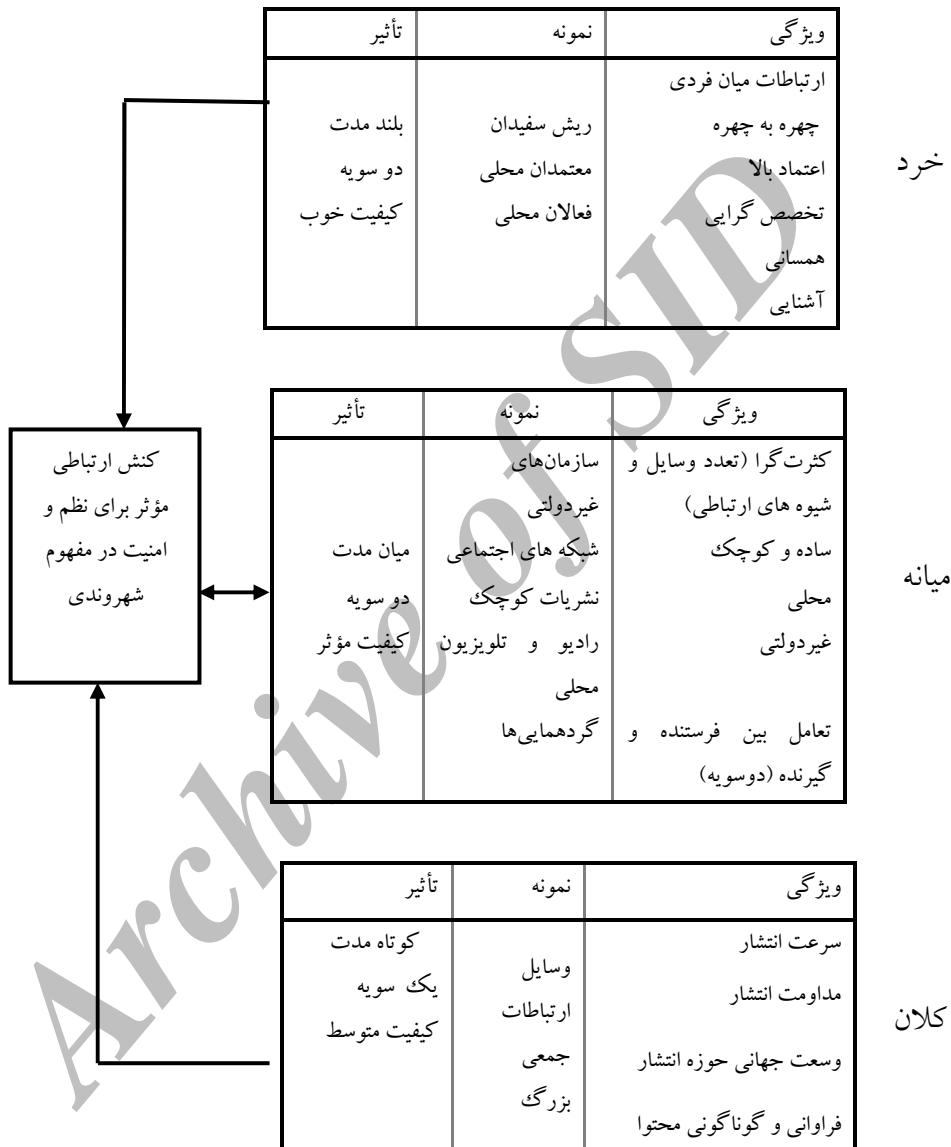
که جنبه عمومی «همگانیت» دارند و در بهترین حالت از نفوذ نیروها و نهادهای دولتی مستقل و مصون هستند الگوی ارتباطی را پیشنهاد می‌کند.

پژوهشگر در این الگوی پیشنهادی سطح ارتباط را به حوزه خرد، میانه و کلان تقسیم کرده و ویژگی‌های هر کدام را به همراه نمونه‌هایی از آن را بیان نموده و تأثیرهای هر کدام از این حوزه‌ها در زمان را ذکر کرده است. به نظر می‌رسد با توجه به مسائل مطروحه، سطح میانی بالاترین تأثیرگذاری را در ایجاد کنش ارتباطی مؤثر بین سازمان‌های غیردولتی و شهروندان داشته و در برقراری نظم و امنیت برای شهروندان بیشترین یاری رسانی را خواهد داشت.

Archive of SID

الگوی پیشنهادی:

منابع فارسی

- بشیریه، حسین. (۱۳۸۴). *موانع توسعه سیاسی در ایران*، چاپ پنجم. تهران: گام نو.
- تاجبخش، کیان. (۱۳۸۴). *سرمایه اجتماعی: اعتماد، دموکراسی و توسعه*، ترجمه افشین خاکباز و حسن پویان، تهران: نشر شیرازه.
- زند رضوی، سیامک. (۱۳۸۲). *موانع مؤثر بر مشارکت مردم در حفظ منابع طبیعی تجدید شونده*، رساله دکتری جامعه شناسی، دانشگاه علامه طباطبایی.
- ساسمن، جerald؛ جان ای، لنت. (۱۳۷۴). *ارتباطات فراملی و جهان سوم*. ترجمه طاهره ژیان احمدی، چاپ اول. تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها.
- عبدالهی، محمد. (۱۳۸۰). *نظریه‌های جامعه شناسی*. جزوه درسی دکترای جامعه شناسی، دانشگاه علامه طباطبایی.
- کاستلز، مانوئل. (۱۳۸۰). *عصر اطلاعات اقتصاد. جامعه و فرهنگ*. ترجمه احمد علیقلیان و دیگران، چاپ دوم، جلد اول و دوم، تهران: طرح نو.
- لازار، ژودیت. (۱۳۸۳). *افکار عمومی*. ترجمه مرتضی کتبی، چاپ دوم تهران: نشر نی.

منابع لاتین

- Habermas, Jurgen, *Citizenship & national identity: some reflection on the future of Europe*, in B.S Turner & P.Hamilton, ed. London, Routledge 1992
- Kleibowicz, R. & c. scherer. *The role of the press in the dynamics of social movement*, in research in social movements, conflicts & change, ed L. kriesberg Greenwich, ct: Jal press, 1980
- Langohr, Vickie, *Too much civil society, too little politice?* London: Lynne Rienner publishers, 2005)